

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

12-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00-TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy hodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00-FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00-YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich - yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pyedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00-PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00-SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00-SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar bo‘yicha dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Turg'unov Sherzod Abduvositovich</i> FARG'ONA VILOYATI SANOAT KORXONALARINING MODDIY-TEXNIK HOLATI VA ULARNING SANOAT ISHCHILARINING MEHNAT MUHOFAZASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA AYRIM FIKR MULOHAZALAR (Farg'ona viloyatida 1950-1970-yillarda chop etilgan vaqtli matbuot nashrlarida e'lon qilingan maqolalar tahlili asosida)	13-19
<i>Qalandarov Hamza Hamroqul o'g'li</i> SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN ATEISTIK SIYOSATI VA XUDOSIZLAR JAMIYATI FAOLIYATI	20-23
<i>Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich</i> XVIII-XIX ASRLARDA XIVA XONLIGINING ERON VA ROSSIYA BILAN SIYOSIY VA IJTIMOYIY ALOQALARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR	24-32
<i>Соъуб Раъноб</i> КАМБАҒАЛЛИК ВА УНИ ҚИСҚАРТИРИШ МУАММОЛАРИ	33-42
<i>Abdimo'minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA ILMIY QARASHLAR VA KONSEPTUAL MASALALARNING AYRIM JIHATLARI	43-48
<i>Toshpulatov Nurbek Boboqul o'g'li</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI BOZORLARI VA KARVONSAROYLARI TARIXI	49-53
<i>Temirova Munira</i> ESKI TERMIZ SIMOVKO'ZACHALARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR	54-58
<i>Sattorova Shahlo</i> SHAYBONIYLAR DAVRIDA JO'YBOR XO'JALARINING BUNYODKORLIK FAOLIYATI	59-63

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Yazdonova Saxiba Kurbanovna</i> KIBERMAKON: TA'LIM, TARBIYA VA IQTISODIY TA'SIR TENDENSIYALARI	64-72
<i>Таниев Аҳмаджон Баҳромович</i> ТУРИЗМ, ГЛОБАЛЛАШУВ ВА САВДО: УЛАРНИНГ АТРОФ-МУҲИТГА ТАЪСИРИ	73-82
<i>Ходжаниязов Элбек Сардоревич</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ТУРИЗМ ТРАНСПОРТИ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ ТАҲЛИЛИ	83-93
<i>Raximov Bahromjon Ibroximovich, Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi</i> O'ZBEK SANOATINING INNOVATSION TARAQQIYOTI VA IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI	94-99
<i>Ahmedov Adham Djalolovich</i> AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH	100-105
<i>Ablazov Nurillo Xusanboyevich</i> QURILISH KORXONALARI DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	106-112

<i>Абдурахманов Мухторали</i> ЎУДУДИЙ КЛАСТЕРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	113-116
<i>Poshokulova Mohigul</i> BILIMLAR IQTISODIYOTINING ZAMONAVIY SHAKLLARI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA	117-122
<i>Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li</i> INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH: YANGI IMKONIYATLAR VA TAHIDDLAR	123-131
<i>Sayfutdinova Nigina Furkatovna</i> O'ZBEKISTONDA INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIY AHAMIYATLARI	132-135
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li</i> O'ZBEK XALQI ETOSFERASIDA KORRUPTION MUNOSABATLAR PAYDO BO'LISH SABABLARINING FALSAFIY TAHLILI	136-139
<i>Жўрамуродов Нодир Ғайбуллаевич</i> ЖАДИДЛАР ФАЛСАФАСИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА МИЛЛИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ	140-144
<i>Sayidova Muhabbat G'afforovna</i> GLOBAL AXBOROTLASHUV TENDENSIYALARINING MILLIY VA MA'NAVIY QADRIYATLARGA TA'SIRI	145-149
<i>Kuraxmedov Azamat Erkinovich</i> SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA'RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O'RNI	150-153
<i>Umarova Feruza Rozibayevna</i> O'ZBEK XALQI MA'NAVIY MADANIYATI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI	154-156
<i>Samijonov Azizbek Ismoiljon o'g'li</i> KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING FALSAFIY-KONSEPTUAL TAHLILI	157-161
<i>Begbudieva Parvina Shoxruxovna</i> THE CONTRIBUTION OF MAHMUDHODJA BEHBUDI TO THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM OF TURKESTAN	162-166
<i>Aytbayev Mansurbek Yusupovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIY AQL-ZAKOVAT TO'G'RISIDA	167-173
<i>Muslimov Sherzod Akbarovich</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MA'NAVIY MEROSI: JAMIYAT, SIYOSAT VA SHE'RIYAT	174-178
<i>Jantayev Maqsud Ibragimovich</i> MUHAMMAD AL-XORAZMIY: MATEMATIKADAN FALSAFAGACHA BO'LGAN ILMIY IZLANISHLAR	179-184
<i>Norova Malika Fayzulloyevna</i> TASAVVUF TA'LIMOTI VA UNING SAYFIDDIN BOXARZIY DUNYOQARASHIGA TA'SIRI	185-191

<i>Gulova Anorgul Axtamovna</i> O‘ZBEKISTONDA ALISHER NAVOIY ASARLARIGA BO‘LGAN MUNOSABAT	192-196
<i>Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich, Karimova Gulchehra Abdulkarimovna</i> BURCH VA MAS‘ULIYAT TUSHUNCHALARINING TARIXIY-NAZARIY, AN‘ANAVIY VA ZAMONAVIY TALQINI	197-205
<i>Berdikulov Chingiz Dusmuradovich</i> IJTIMOIY MULOQOT-SHAXS INTELLEKTUAL MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILI	206-211
<i>Mamarasulov Baxriddin Shakasimovich</i> MILLIY-MA‘NAVIY YUKSALISH – MAMLAKATIMIZ MA‘NAVIY TARBIYA TIZIMINING YANGI STRATEGIYASI SIFATIDA	212-216
<i>Nurmatov Kamaridin Shamsiyevich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ADOLAT TUSHUNCHASINING O‘RNI	217-221
<i>Bekpo‘latov Ulug‘bek Rahmatulla o‘g‘li</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGINI TA‘MINLASHNING DIALEKTIK TAHLILI	222-228
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Berdiyeva Muqarrama Anvarovna, Chernova Natalya Vasильevna</i> СТРАТЕГИИ ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ	229-234
<i>Жамаҳматов Каромиддин Айнилло ўғли</i> БУРҲОНИДДИН ТЕРМИЗИЙ АСАРЛАРИНИНГ САЛЖУҚИЙЛАР ДАВРИДА ЯРАТИЛГАН ТАСАВВУФИЙ МАНБАЛАРГА ТАЪСИРИ	235-243
<i>Temirova Aziza Muzaffarovna, Uralova Oysuluv Poyan qizi</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA “KO‘K” SIFAT BELGISINING SEMANTIК XUSUSIYATLARINING TADQIQI	244-247
<i>Mansurova Mohinur Akmal qizi</i> HAJVIY TAFAKKUR TABIATI – SATIRA VA YUMOR TUSHUNCHASI	248-252
<i>Яркулова Фотима Усмановна, Исломова Марьям</i> ИМЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОВЕСТЯХ И.С.ТУРГЕНОВА	253-257
<i>Murodova Muqadas Ikromovna</i> XX ASR INGLIZ VA O‘ZBEK ADABIYOTIDA YARATILGAN SATIRIK ASARLAR TADQIQI	258-263
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> O‘ZBEK ADABIYOTIDA LATIFA JANRI TARAQQIYOTI VA TAHLILI	264-268
<i>Davronov Shekroz Abrorovich</i> OG‘ZAKI TARJIMA VA UNDA KOMPRESSIYANING ROLI	269-273
<i>Begmatov Azizbek Tursunbayevich</i> INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQI	274-280
<i>Ibragimova Moxiraxon Anvarovna</i> NUTQIY AKTLAR TASNIFI	281-285
<i>Расулова Истода Абдулатифовна</i> К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ЯЗЫКОВЫХ УНИВЕРСАЛИЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВАРИАНТНЫХ СВОЙСТВ В КОНТЕКСТЕ ЯЗЫКОВОЙ ВАРИАТИВНОСТИ	286-293

<i>Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi</i> O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLGIK BIRLIKLAR	294-299
<i>Furkatova Maxliyo To'lqin qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI SHAXS-SON KATEGORIYASI	300-309
<i>Baxramov Xabibillo Sadikovich</i> INGLIZ TILIDA "POISON-ZAHAR" KONSEPTINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	310-315
<i>Тухтаев Сирожиддин Тошпўлатович</i> ПАРЕМИОЛОГИЯДА САХИЙЛИК КОНЦЕПТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	316-323
<i>Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li</i> XATTOTLIK SAN'ATINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	324-327
<i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i> YOLG'IZLIK FENOMENINING PSIXOLOGIK, IJTIMOY VA EKZISTENSIAL ASPEKTLARI	328-331
<i>Qayumova Mohinur Murodullayevna</i> LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT «STEP» IN THE ENGLISH LANGUAGE	332-337
<i>Sayipova Dilafruz Rahimovna</i> O'ZBEK NASRI TARAQQIYOTIDA "BOBURNOMA"NING AHAMIYATI	338-342
<i>Diyarov Akmal To'lqin o'g'li</i> INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI	343-348
<i>Атаназарова Шохида Бахрамовна</i> РЕКЛАМАДА ИЛЛОКУЦИЯ ВА ПЕРЛОКУЦИЯНИНГ АМАЛГА ОШИШИДА БИЛБОРДЛАРНИ АҲАМИЯТИ (РЕКЛАМА БАННЕРЛАРИ МИСОЛИДА)	349-353
<i>Matadqulova Kamila Abduxoliqovna</i> ANCIENT EGYPTIAN LITERATURE: THE OLD, MIDDLE AND NEW KINGDOMS	354-364
<i>Alimova Dilrabo</i> SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIY TAKOMILI	365-373
<i>Abduqaxxorova Nargiza Rustamovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI	374-379
<i>Курбонова Нодира Розиковна, Пулатова Сабина Шарифовна</i> ЛИТЕРАТУРНЫЙ АНАЛИЗ ТЕМЫ УТРАЧЕННОЙ РОДИНЫ В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА «МАШЕНЬКА»	380-390
<i>Khamidov Tohirjon Olmos ogli</i> ANALYSIS OF TYPES OF ENGLISH PHRASAL VERBS ACCORDING TO THE STRUCTURE	391-396
<i>Umurzakova Kommuna Xursanovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY TARMOQLARIDA YOSHLAR NUTQIDAGI O'ZGARISHNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI	397-402
<i>Habibullayeva Shoira Shukurillayevna</i> ONA TILI DARSIDA GAP BO'LAKLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH METODIKASI	403-406

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Itomov Nurillo Fayzullayevich</i> ТА’МИНЛОВЧИ ТО’ЛОВ – МАЖБУРИЯТЛАРНИ ТА’МИНЛАШНИНГ ЯНГИ УСУЛИ СИФАТИДА	407-414
<i>Салаев Нодирбек Сапарбаевич</i> ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ: МОҲИЯТИ, ТУРЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	415-431
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНИНГ ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	432-436
<i>Сайдивалиева Хуршида</i> БОЛАЛАРНИ ОИЛАГА ТАРБИЯГА БЕРИШ ЮЗАСИДАН ВУЖУДГА КЕЛУВЧИ МУНОСАБАТЛАРНИ КЕЛИШУВЛАР АСОСИДА ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	437-445
<i>Миқитов Вобур</i> THE LEGAL NATURE OF E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	446-451
<i>Raimova Nargiza Doroyevna, To‘uchiyeva Bahora Otabekovna</i> PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS	452-459
<i>Чориева Хуршидабону Хуррам қизи</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	460-468
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> UNDIRUVNI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO‘LGAN HUQUQLARGA QARATISHNING AYRIM FUQAROLIK-HUQUQIY MASALALARI	469-478
<i>Kubaeva Ismigul Farhod qizi</i> CHALLENGES OF BLOCKCHAIN TO LAW AND STATE	479-484
<i>Юсупов Ўктамбой Абсаматович</i> ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДАГИ КОРРУПЦИЯВИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИККА ҚАРШИ КУРАШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ УСУЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	485-491
<i>Баходирова Сабина Улугбек кизи</i> РОЛЬ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ УМЫШЛЕННОГО ТЯЖКОГО ТЕЛЕСНОГО ПОВРЕЖДЕНИЯ	492-503
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУТА ХОДАТАЙСТВ КАК СПОСОБ ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НА ДОСУДЕБНОМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	504-508
<i>Ibrohimov Behzodbek Bahromjon o‘g‘li</i> O‘ZBEKISTONDA MOLIVAVIY HUQUQIY MUNOSABATLAR ASOSI VA AHAMIYATI	509-520
<i>To‘uchiyeva Bahora Otabekovna, Raimova Nargiza Doroyevna</i> PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS	521-528

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Ibraximov Sanjar Urunbayevich</i> SPORT MASHG'ULOT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI VA TAMOYILLARI	529-539
<i>Urazkulova Anna Vitalyevna</i> OLIY TA'LIMDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING TOPSHIRIQLARINI ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI	540-545
<i>Қаршиева Дилбар Эшпулатовна</i> ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИДА МАЛАКАВИЙ АМАЛИЁТНИНГ ЎРНИ	546-550
<i>Ajjiyeva Muxabbat Baxtibayevna</i> KIMYO FANI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH	551-555
<i>Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna</i> O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISHDA QIYOSIY TAHLIL: JARAYON VA FAOLIYATLI YONDASHUV	556-564
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> SHIFTING THE FOCUS OF CORPUS LINGUISTICS FROM RESEARCH TO CLASSROOM PRACTICE	565-570
<i>Акрамова Умеда Салиевна</i> ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОВЫМ ФОНОМ	571-582
<i>Abdusattarova Zaynab Abdujalil qizi</i> МАТЕМАТИКА FANINI LOYIHAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QITISH ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFLARIDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	583-590
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> SHAHMAT O'YINI ORQALI BOSHLANG'ICH SINFLARIDA FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	591-595
<i>To'xtayev Hasan Toshpo'latovich</i> ZAMONAVIY MAKTAB O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA KOGNITIV- PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING TA'SIRI	596-599
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	600-607
<i>Rahimova Dilshoda Baxriddinovna, Turatosheva Sadoqat Raxmatullayevna</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH (SOTSIOLOGIK TAHLIL)	608-615
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир қизи</i> МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА МОСЛАШТИРИЛГАН ВИРТУАЛ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ	616-619
<i>Qodirov Xasanboy Oribjonovich</i> RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TEXNIKA OLIY TA'LIM SOHASI MUTAXASSISLARDA KASBIY-IJODIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	620-526

<i>Aliyeva Iroda Otabek qizi</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМГА ХОРИЙ ТАЖРИБАСИНИ ҚО'ЛЛАШ БО'ҲИЧА МАВЖУД ТА'ЛИМ ТАЛАБЛАРИНИНГ ТАСНИФИ YUZASIDAN ТАҲЛІЛЛАР	627-631
<i>Ro'zimurodov Ilyos Azamat o'g'li</i> O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARINING CHOLG'USHUNOSLIKKA OID NAZARIYALARI: ABU NASR FOROBIYNING MUSIQIY TADQIQOTLARI	632-636
<i>Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi</i> JAHON AXBOROT RESURSLARI ORQALI TALABALARNING TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI	637-642
<i>Салиев Улугбек, Салиева Низора</i> ОБЩЕНИЕ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА: РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ В ПРАКТИКЕ	643-648
<i>Маматкулова Угилжон Эшмирза кизи, Абдуллаева Дилбар Алимбаевна</i> МЕТОДИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПЛАТФОРМА ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА, ИЗУЧАЮЩИХ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК, И ПУТИ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ	649-655
<i>Муминова Офтобхон Каримовна</i> ИСТОРИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНЕ: ОТ АНТИЧНОСТИ ДО СОВРЕМЕННЫХ ТЕРМИНОВ	656-661
<i>Ахмедова Уктамхон</i> РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАНЯТИЙ РУССКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ	662-667
<i>Sattarova Markhabo Raxmonkulovna</i> ТА'ЛИМДА RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH	668-672
<i>Nuriddinova Robiya Bekjonaliyevna</i> МАКТАБГАЧА VA BOSHLANG'ICH TA'ЛИМДА МАТЕМАТИКА MASHG'ULOTLARINING UZVIYLIGINI TA'MINLASH YO'NALISHLARI	673-678

Received: 30 November 2024

Accepted: 5 December 2024

Published: 15 December 2024

Article / Original Paper

TOURISM, GLOBALIZATION AND TRADE: THEIR IMPACT ON THE ENVIRONMENT

Taniev Ahmadjon Bakhromovich,

Professor of the Department of “Finance, Taxation and Banking”,
Samarkand Branch of Tashkent State University of Economics, PhD

Abstract. This study examines market failures and resource valuation issues in the context of tourism. The article analyzes the problems existing in the tourism sector of Uzbekistan, including externalities, inefficient management of public goods, and issues of internal and intergenerational equity. Proposals are developed on the issues of determining the market value of natural and cultural resources, reducing the impact of tourism activities on the environment and society. This study recommends practical measures aimed at the sustainable development of tourism and presents new approaches for the economic analysis of market failures in the tourism sector.

Keywords: tourism, globalization, trade, environment, natural resource, cultural resource.

ТУРИЗМ, ГЛОБАЛЛАШУВ ВА САВДО: УЛАРНИНГ АТРОФ-МУҲИТГА ТАЪСИРИ

Таниев Аҳмаджон Бахромович,

Урганч давлат университети,
“Бизнес ва бошқарув” кафедраси доценти,
иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори

Аннотация. Ушбу тадқиқот бозорнинг ишламаган ҳолатлари ва ресурсларни баҳолаш масалаларини туризм контекстида ўрганadi. Мақола Ўзбекистон туризм секторида мавжуд муаммолар, жумладан, ташқи омиллар, жамоат товарларининг самарасиз бошқарилиши, ички ва авлодларaro адолат масалаларини таҳлил қилади. Табиий ва маданий ресурсларнинг бозор қийматини аниқлаш, туризм фаолиятининг атроф-муҳитга ва жамоатга таъсирини камаййтириш масалалари бўйича таклифлар ишлаб чиқилган. Ушбу тадқиқот туризмнинг барқарор ривожланишига қаратилган амалий чора-тадбирларни тавсия қилади ва туризм секторидаги бозор нуқсонларининг иқтисодий таҳлили учун янги ёндашувларни тақдим этади.

Калит сўзлар: туризм, глобаллашув, савдо, атроф-муҳит, табиий ресурс, маданий ресурс.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I12Y2024N10>

Кириш. Туризм иқтисодиётнинг муҳим тармоғи сифатида жаҳон миқёсида иқтисодий ўсиш ва ижтимоий фаровонликни таъминлайди. Бироқ, ушбу тармоқдаги фаолият ташқи омиллар ва жамоат товарлари каби бозор нуқсонлари билан мураккаблашган. Туризм, айниқса, Ўзбекистондаги каби ривожланаётган мамлакатларда табиий ва маданий ресурсларнинг ҳаддан ташқари фойдаланилишига, экологик бузилишга ҳамда иқтисодий адолатсизликларга олиб келиши мумкин. Бозор нуқсонлари ва уларнинг туризм контекстидаги роли ҳали ҳам тўлиқ ўрганилмаган

масала бўлиб, уларни аниқлаш ва юмшатиш бўйича тизимли тадқиқотлар талаб қилинади.

Ушбу тадқиқот туризмдаги бозор нуқсонларини, ресурсларни баҳолаш муаммоларини ва ташқи омиллар таъсирини ўрганади. Ўзбекистон мисолида ички ва авлодлараро адолатни таъминлаш, табиий ва маданий ресурсларни сақлаш ва самарали бошқариш бўйича таклифлар ишлаб чиқилади. Мақсад - туризм секторида барқарор ривожланишни таъминлайдиган самарали сиёсатларни ишлаб чиқиш.

Адабиётлар шарҳи. Бозор нуқсонлари, ташқи омиллар ва жамоат товарлари масалалари бўйича кўплаб тадқиқотлар олиб борилган. Коуз (1960) ташқи омиллар ва ресурсларнинг самарали тақсимоли бўйича назарий асосларни ишлаб чиқди. Самуэльсон (1954) эса жамоат товарларининг иқтисодий назариясини илгари сурди. Леа ва Ҳолден (2001) туризмнинг ижтимоий ва экологик таъсирларини ўрганган ҳолда, ички ва авлодлараро адолатни таъминлаш зарурлигини таъкидлади. Феннел (2002) туризмнинг ахлоқий жиҳатларига эътибор қаратган.

Ўзбекистон контекстида туризм секторидаги муаммолар, асосан, инфратузилманинг ривожланмаганлиги, бозор механизмларининг самарасизлиги ва ресурсларни нотўғри баҳолаш билан боғлиқ. Айниқса, Регистон, Ичан қалъа ва Бухоро каби маданий мерос объектлари кўплаб тадқиқотларда кўриб чиқилган (UNESCO, 2015). Бу тадқиқотлар ҳукумат томонидан мулк ҳуқуқларини мустаҳкамлаш ва ресурсларни самарали бошқариш зарурлигини кўрсатади [1-6].

Б.Сафаров туризм хизмат бозори сотувчилари (маҳсулот билан таъминловчи) ва туризм хизматларининг харидорини (талабни тақдим этувчилар) бирлаштирувчи институт сифатида эътироф этади [7].

И.С.Тухлиев ва бошқалар мамлакатимизда туризм соҳаси ва саноатини ривожлантириш, туризм рекреацияси хизматларини кенгайтиришга диққатни қаратиб, унда туризмда рекреацион хизматларнинг шаклланиши масалаларига атрофлича эътибор берилган [8].

А.Амонбоев, Д.Абидова, Н.Жураева: "...туризм дам олиш тузилмасини яратади, у нафақат туристлар томонидан, балки маҳаллий аҳоли учун ҳам фойдаланилиши мумкин, янги туризм марказларининг пайдо бўлиши сервис савдо марказларининг пайдо бўлиши, йўлларнинг қурилиши, ҳордиқ чиқариш корхоналарининг вужудга келишига олиб келади ва у ўраб турган инфратузилма, истеъмол бозори ва бошқа тадбиркорлик фаолиятларига ижобий таъсир кўрсатади" [9], – деган фикр-ларни билдиришган.

Методология. Тадқиқотда туризм секторидаги бозор нуқсонларини аниқлаш ва таҳлил қилиш учун қуйидаги усуллар қўлланилди:

1. Иқтисодий таҳлил: Жамоат товарлари ва ташқи омилларнинг иқтисодий таъсири баҳоланди. Туризмдан олинган даромадлар ва уларнинг манзил жамоаларига таъсири ўрганилди.
2. Соҳавий тадқиқотлар: Ўзбекистоннинг Самарқанд, Бухоро, Хива ва Чимён каби туризм марказларида жойларда тадқиқотлар ўтказилди. Сайёҳлик фаолиятининг атроф-муҳит ва жамоат ресурсларига таъсири ўрганилди.

3. Маҳаллий манфаатдор томонлар билан интервьюлар: Ҳукумат амалдорлари, туризм бизнеслари ва маҳаллий жамоалар билан интервьюлар ўтказилди. Бу орқали ички ва авлодлараро адолат масалалари бўйича маълумот тўпланди.
4. Иқтисодий моделлаштириш: Туризмнинг ташқи омиллари ва ресурсларга бўлган талабнинг ижтимоий харажатлари баҳоланди. Қиймат занжири таҳлили орқали туризмнинг иқтисодий самарадорлиги ўрганилди.

Муҳокама. Туризмнинг атроф-муҳитга таъсири ҳам ижобий, ҳам салбий жиҳатларга эга. Бироқ, бу гипотезаларда иккита муҳим истисно бор.

Биринчи ҳолатда, мамлакатдаги экологик қоидаларнинг кучайтирилиши туризм хизматларини қимматлаштириши мумкин. Бу ўз навбатида, сайёҳларни бундай манзиллардан тийилишга мажбур қилиши мумкин. Иккинчи ҳолатда эса кириш очиқ ресурслари (умумий фойдаланишда бўлган табиий манбалар) билан боғлиқ муаммолар кучсизроқ, чунки туризмнинг атроф-муҳитга салбий таъсирини аниқлаш анча мураккаб. Статистик маълумотлар бундай таъсирларнинг аниқ манбаларини фарқлашда кўпинча муаммога дуч келади.

Савдо ва атроф-муҳитга оид назарий тадқиқотларнинг туризм соҳасида илмий синовлари ҳали кам, шунингдек, маълумотлар етишмовчилиги мавжуд. Бироқ, мавжуд далилларга асосланган ҳолда, савдо ва глобаллашувнинг туризмга таъсири ҳақида фараз қилиш мумкин. Туризм ва глобаллашув мавзулари бўйича тадқиқотлар мавжуд бўлса-да, уларда асосан рақобатбардошлик ва маркетинг масалалари ёритилган, атроф-муҳит масалаларига эса кам эътибор берилган. Бу борада Ваҳаб ва Купер томонидан олиб борилган тадқиқотда глобаллашув ва барқарорликка бағишланган учта боб мавжуд [10].

Муҳим тадқиқотлар туризмнинг иқтисодий тузилмани қандай ўзгартиришини ўрганишга қаратилган. Улар шунингдек, экологик қоидаларнинг таъсири, ифлосланишнинг табиати ва даражаси, мамлакатлар ва корхоналарнинг рақобатбардошлиги, инновациялари ва ишлаб чиқариш самарадорлигига қандай таъсир кўрсатишини таҳлил қилади.

Савдо ва глобаллашувнинг иқтисодий ва экологик муҳитга таъсири муҳим аҳамиятга эга, шу билан бирга улар ижтимоий ва маданий жиҳатларга ҳам таъсир кўрсатади. Халқаро туризм ривожланган ва ривожланаётган мамлакатлар учун муҳим аҳамият касб этади, чунки у сайёҳлар эҳтиёжини қондириш учун товар ва хизматлар савдосини ривожлантиради.

Бу жараёнда таққослама устунлик назарияси катта аҳамиятга эга. Айрим товарлар муайян мамлакатларда кўпроқ етиштирилгани сабабли уларда афзаллик мавжуд. Масалан, айрим ҳудудлар анъана ва иқлим сабабли вино ишлаб чиқаришда афзалликка эга бўлиши мумкин. Меҳнат талаб қилувчи боғдорчилик фаолияти эса кўп иш кучига эга ва иш ҳақи паст бўлган, шунингдек, мос иқлим шароитига эга мамлакатларда устунликка эришади.

Шу сабабли, халқаро савдо ҳажми таққослама устунликка эга мамлакатлардан туризм манзилларига товар ва хизматлар экспорт орқали ўсиб боради. Туризмнинг глобал савдо ва атроф-муҳитга таъсирини тўғри баҳолаш ва бошқариш келажақда ҳам муҳим бўлиб қолади.

Халқаро савдо ва туризм ўртасидаги боғлиқлик мамлакатлар ўртасида иқтисодий ҳамкорликни мустаҳкамлаб, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилишга ёрдам беради. Бу туризмни ривожлантириш орқали мезбон давлатларда иқтисодий ўсишни рағбатлантиради. Бу жараён, айниқса, турли ресурсларга эга бўлган давлатларнинг туризм соҳасида ўз устунликларини намоён этишга хизмат қилади. Табиий ресурслар — пляжлар, тоғлар, денгизлар ва қўллардан тортиб, тарихий ёдгорликлар, маданий мерос ва анъаналаргача бўлган туризм активлари айрим давлатларга рақобат устунлигини беради.

Масалан, арзон ҳаво транспорти пайдо бўлиши билан турли давлатлар ўз соҳиллари, маданияти ва ёзги таътил имкониятлари орқали туристларни жалб қилишда фаоллик кўрсата бошлади. Бу эса, ўз навбатида, ушбу мамлакатларнинг иқтисодий ўсишига ва туризм секторининг ривожланишига катта ҳисса қўшади.

Халқаро туризм ўсиши туфайли глобал савдо ҳажми ортиши, айниқса, ривожланаётган мамлакатларда атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бундай мамлакатлар ўз туризм инфратузилмасини ривожлантириш учун меҳмонхоналар, ресторанлар ва бошқа хизмат объектларини қуришга мажбур бўлади. Бу эса, ўз навбатида, қурилиш ва саноат соҳаларида ифлосланиш даражасини ошириши мумкин.

Агар мамлакатда ички саноат фаолияти юқори даражада бўлса, бу ишлаб чиқариш жараёнларида арзон иш кучидан фойдаланишни талаб қилади, натижада атроф-муҳитга салбий таъсир кучаяди. Туризм орқали иқтисодий даромадни ошириш учун маҳаллий ресурслардан фойдаланиш ривожланаётган давлатларда ижтимоий ва иқтисодий ўзгаришларга олиб келиши мумкин. Шунингдек, туризм эҳтиёжлари учун зарур бўлган товарлар ва хизматларни импорт қилиш ҳаво ифлосланишини оширади.

Кузнетс назариясига¹ кўра, туризм орқали иқтисодий ўсишнинг дастлабки босқичларида атроф-муҳит таназзули ва ифлосланиш кучаяди, аммо мамлакатлар вақт ўтиши билан ўз иқтисодий даромадларини оширишга муваффақ бўлса, атроф-муҳит сифатини яхшилаш имкониятига эга бўлади. Туризм соҳаси атроф-муҳитнинг яхшиланишига туртки бериши мумкин, чунки саёҳатчилар учун тоза ва гўзал муҳит муҳим аҳамият касб этади. Бу ўз навбатида туристларнинг манзилларга қизиқишини оширади ва юқори тўловли сайёҳларни жалб қилади.

Бироқ, агар мамлакат ўз экологик қоидаларини бошқа давлатларга нисбатан қаттиқроқ қилса, туризм соҳасида рақобатбардошлигини йўқотиши мумкин. Масалан, экологик жиҳатдан яхши сақланган, лекин нархлари юқори бўлган пляжлар туристлар учун қиммат манзилларга айланиши мумкин. Натижада, бундай туристлар атроф-муҳитни ҳимоя қилиш қоидалари камроқ бўлган давлатларга боришни афзал кўради.

Халқаро ҳаво транспорти дунё миқёсидаги CO₂ чиқиндиларининг тахминан 2,5 фоизини ташкил қилади ва бунинг катта қисми туризм ҳиссасига тўғри келади.

Туризм атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатиши мумкин, лекин у шунингдек, бошқа фаолиятлар орқали келиб чиқадиган экологик муаммолардан ҳам зарар кўради. Масалан, қушларни, дельфинларни ва китларни кузатиш сайёҳлар орасида оммалашган

¹ Кузнетс назарияси — иқтисодчи Саймон Кузнетс томонидан илгари сурилган ва атроф-муҳит иқтисодиётида кенг қўлланиладиган назария. Ушбу назарияга кўра, иқтисодий ривожланишнинг турли босқичларида мамлакатлар атроф-муҳитга турли даражада таъсир кўрсатади

бўлса-да, глобал исиш ва бошқа экологик омиллар бу фаолиятга таҳдид солади. Сатер ва Сатер қушларнинг асосий озуқа манбаи бўлган қум бошоқлари мисолида буни ёритган [11]. Қум бошоқлари салқин сувларда ривожланади, лекин сув ҳароратининг ошиши уларнинг сонини камайтирмоқда.

Канализация чиқиндиларининг кўллари, дарёлар ва денгизларга қуйилиши катта экологик муаммоларни келтириб чиқаради. Бундай чиқиндиларнинг нотўғри бошқарилиши натижасида сув билан боғлиқ касалликлар тарқалиши мумкин. Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (БССТ) маълумотларига кўра, ривожланаётган мамлакатлардаги касалликларнинг 80 фоизи сув билан боғлиқдир.

Туризм, глобал савдо ва глобаллашув жараёнлари атроф-муҳитга қандай таъсир қилишини ўрганар эканмиз, барқарорлик тушунчасига эътибор қаратиш жуда муҳим. Барқарорлик деганда, одатда табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва уларни келажак авлодлар учун сақлаш тушунилади. Бу иқтисодий тараққиёт, атроф-муҳит муҳофазаси ва ижтимоий фаровонлик ўртасидаги мувозанатни таъминлашни англатади.

"Барқарорлик" тушунчаси турли таърифларга эга ва турли соҳаларда турлича талқин этилади. Масалан, иқтисодчилар, экологлар ва сиёсатчилар бу тушунчани ўз нуқтаи назарларидан туриб тушунишади. Халқаро миқёсда барқарорлик масаласи биринчи марта WCED [12] томонидан кенг муҳокама қилинган. Унда "ҳозирги авлод эҳтиёжларини қондириш келажак авлодларнинг эҳтиёжларини қондириш имкониятларига зиён етказмаслиги керак" деган ғоя илгари сурилган.

Туризм соҳасида ҳам барқарорлик тушунчаси катта аҳамиятга эга. Сабаби, туризмнинг асосий манбаларидан бири — табиий ресурслар ва инсон яратган маданий мерос ҳисобланади. Агар бу ресурслар ҳаддан ташқари фойдаланилса ёки нотўғри бошқарилса, улар тезда йўқолиши мумкин. Шунинг учун туризмни ривожлантиришда табиий ресурсларни асраб-авайлаш ва атроф-муҳитга зарар етказмаслик муҳим.

Иқтисодий ўсиш одатда мамлакатнинг ялпи ички маҳсулоти (ЯИМ) ёки соф ички маҳсулоти (СИМ)нинг ошиши билан ўлчанади. Аммо, бу кўрсаткичлар фақат иқтисодий ҳажмни ифодалайди ва табиий ресурслар ёки атроф-муҳитнинг аҳволини ҳисобга олмайди. Барқарор ривожланиш эса фақат иқтисодий ўсишни эмас, балки ижтимоий ва экологик омилларни ҳам ўз ичига олади. Масалан, иқтисодий ўсишга эришиш учун кўплаб дарахтларни кесиш мумкин, аммо бу келажак авлодлар учун салбий оқибатларга олиб келиши мумкин.

Барқарорликнинг яна бир муҳим жиҳати — адолат. Бу эса иккита йўналишда кўриб чиқилади:

1. Ҳозирги авлод учун адолат — бу, аҳолининг турли қатламлари ўртасидаги даромадлар тенглигини таъминлашдир. Масалан, бой ва камбағаллар ўртасидаги фарқни камайтириш.

2. Келажак авлодлар учун адолат — бу, келажак авлодларга ҳам бугунгидек имкониятлар яратишни таъминлашдир. Масалан, табиатни ҳимоя қилиш орқали келажакда ҳам тоза сув, соғлом ҳаво ва бой табиий ресурслар қолишини кафолатлаш.

Барқарор туризм деганда, табиий ва маданий ресурслардан оқилона фойдаланган ҳолда, уларни келажак авлодлар учун сақлаб қолиш тушунилади. Туризм соҳаси фақат иқтисодий манфаатга эмас, балки атроф-муҳит муҳофазасига ҳам йўналтирилган

бўлиши лозим. Шу орқали нафақат сайёҳлар учун, балки маҳаллий аҳоли учун ҳам фаровон турмуш шароитлари яратилади.

Бугунги кунда дунё бўйлаб барқарорлик масаласи тобора муҳим аҳамият касб этмоқда. Айниқса, туризм, савдо ва глобаллашув жараёнлари фониди табиий ресурсларни асраш ва келажак авлодларга бойлик қолдириш ғоясига катта эътибор қаратилмоқда.

Барқарорлик шундай принципларга асосланганки, улар инсонлар ва табиат ўртасидаги мувозанатни сақлашга ёрдам беради. Яъни, ҳозирги кунда иқтисодий ривожланишга эришган ҳолда, табиий ресурсларни келажак авлодлар учун ҳам сақлаб қолиш муҳимдир. Бу тушунча нафақат иқтисодий тараққиётни, балки атроф-муҳит муҳофазасини ҳам ўз ичига олади.

Барқарорлик тамойиллари турли хил таърифларга эга. Унинг асосий мақсади — табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, уларни самарали бошқариш ва бу ресурсларни келажак авлодларга сақлаб қолишдир. Яъни, ҳозирги авлод ўз эҳтиёжларини қондириш учун табиатдан фойдаланар экан, келажак авлодлар ҳам худди шундай имкониятга эга бўлиши керак.

Иқтисодий нуқтаи назардан барқарорликка икки хил ёндашув бор:

1. "Техноцентризм" (оптимистик қараш) — бу ёндашувда бозор қонунлари, технологиялар ва самарадорлик асосий ўрин тутаяди. Бунда иқтисодий ривожланишга эришиш учун бозор механизмлари ва янги технологияларга суяниш муҳим деб ҳисобланади. Масалан, энергияни тежовчи технологиялар ёрдамида табиатга бўлган босимни камайтириш мумкин.

2. "Экосентризм" (пессимистик қараш) — бу ёндашув табиатни биринчи ўринга қўяди. Бу ерда бозор кучларига тўлиқ ишониш мумкин эмас, деб ҳисобланади, чунки бозор фақат моддий манфаатларни кўзлайди ва атроф-муҳитга зарар етказиши мумкин. Шунинг учун бу ёндашувда табиатни асрашга алоҳида эътибор қаратилган.

Барқарорликни таъминлаш учун қуйидаги асосий шартлар мавжуд:

1. Фойда ва қониқиш: Бу товар ва хизматлардан фойдаланиш орқали олинандиган қониқишни англатади. Иқтисодий нуқтаи назардан, буни вақт ўтиши билан ўлчаш қийин, шу сабабли истеъмол кўрсаткич сифатида қўлланилади. Яъни, одамларнинг турмуш даражасини белгилаш учун уларнинг истеъмол даражасига қаралади.

2. Истеъмолни барқарор сақлаш: Бу тамойил Ҳартвик қондасига асосланади. Яъни, янгиланмайдиган ресурслардан олинган даромадларни инсон яратган капиталга ва инсон капиталига сармоя қилиш зарур. Масалан, нефтдан олинган фойдани таълим ва инфратузилмага сармоя қилиб, келажакдаги ўсиш имкониятларини таъминлаш керак.

3. Ишлаб чиқариш имкониятларини сақлаш: Иқтисодий ривожланиш давомида ресурслар камаймаслиги керак. Бу дегани, агар табиий ресурслар қисқарса, уларнинг ўрнини инсон капитали ёки яратилган капитал билан қоплаш керак.

4. Табиий ресурсларни ҳимоя қилиш: Бу кучлироқ барқарорлик тамойили бўлиб, табиий капитални (масалан, ўрмонлар, сув манбалари) сақлаб қолиш зарурлигини кўрсатади. Агар табиий ресурслар йўқотилса, келажакда иқтисодиётга салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

5. Дэйли қоидаси: Табиий ресурсларни оқилона бошқариш учун улардан олинган фойдани янгиланувчи ресурсларни кенгайтиришга сармоя қилиш керак. Масалан, нефтдан тушган фойдани қуёш энергияси технологияларига сарфлаш орқали узоқ муддатли барқарорликка эришиш мумкин.

6. Экосистема барқарорлиги: Табиатнинг ўзини тиклаш қобилияти сақланиши керак. Масалан, денгиз ва қўллар ифлосланишдан ҳимоя қилиниши лозим, чунки уларнинг тикланиш қобилияти чекланган.

Иқтисодчилар бу шартларни ҳаётга татбиқ қилиш борасида турли баҳслар олиб бормоқда. Улар назарий асосга эга бўлган ғоялар бўлиб, амалиётда ҳали тўлиқ қўлланилмаган. Барқарорликка эришиш осон эмас, у давомий жараён бўлиб, вақт ўтиши билан амалга оширилади.

Айнан шу сабабли, барқарорликнинг тўлиқ таъминланиши деярли имконсиз, лекин унга интилиш ҳар доим долзарб вазифадир. Иқтисодий фаолиятда танловлар қилиш ва уларнинг имконият харажатларини ҳисобга олиш муҳим аҳамиятга эга. Яъни, барқарорликни таъминлаш учун ҳар бир қарорнинг атроф-муҳит ва иқтисодиётга қандай таъсир кўрсатишини инобатга олиш зарур.

Барқарорликни тўғри баҳолаш ва самарали ривожланишни таъминлаш учун турли кўрсаткичлардан фойдаланиш зарур. Бу кўрсаткичлар орқали мамлакатлар ўз иқтисодий фаолиятларини тўғри баҳолаб, атроф-муҳитга бўлган таъсирни камайтириш чораларини кўришлари мумкин.

Традицион миллий ҳисоб-китоблар, асосан, даромадлар ва истеъмол бўйича маълумот беради, аммо улар атроф-муҳит ресурслари ёки аҳолининг умумий фаровонлигини инобатга олмайди. Бугунги кунда кўплаб мамлакатлар, айниқса Европа Иттифоқига аъзо давлатлар, атроф-муҳит омилларини ҳисобга олувчи яшил ҳисоблар жорий қилишмоқда. Масалан, Буюк Британияда ҳар йили миллий ҳисоботларда энергия истеъмоли, иссиқхона газлари чиқиндилари ва атроф-муҳитни муҳофаза қилишга сарфланган харажатлар каби маълумотлар эълон қилинади.

HDI (Human Development Index) Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан 1990 йилда ишлаб чиқилган ва, асосан, ривожланаётган мамлакатлардаги камбағалликни баҳолаш учун қўлланилади. Ушбу кўрсаткич аҳоли фаровонлиги, даромадлар даражаси, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳасидаги кўрсаткичлардан иборат.

Экологик из — бу атроф-муҳитга бўлган босимни баҳолаш учун ишлатиладиган индикатор. У одамлар истеъмол қилаётган ресурслар ва чиқиндиларни қайта ишлаш учун ер майдонининг қанчалик етарли эканлигини кўрсатади. Бу кўрсаткич ҳар бир инсонга зарур бўлган ер майдонини гектарларда ўлчаб беради.

"Яшил ҳисоблар" миллий даромад ҳисобларига атроф-муҳит ва табиий ресурслардан фойдаланишни тўғрилаган ҳолда қўшишни назарда тутди. Ҳақиқий жамғарма ёки тўғриланган соф жамғарма (Adjusted Net Savings) БМТ томонидан таклиф қилинган модел бўлиб, у соф миллий жамғармага инсон капиталига сармоя киритиш ва табиий ресурслар таназзулидан келиб чиққан зарарларни тўғрилашни ўз ичига олади.

Ҳақиқий прогресс кўрсаткичи ёки Барқарор иқтисодий фаровонлик индекси (ISEW) биринчи марта 1989 йилда Дэйли ва Кобб томонидан таклиф қилинган. Ушбу кўрсаткич ялпи ички маҳсулот (ЯИМ)ни тўғрилаш орқали фаровонликни аниқроқ баҳолашга ёрдам беради. GPI истеъмол даражасини даромадлар тақсимоти, ресурслар

таназзули, атроф-муҳит зарари, ижтимоий инфратузилма ва бошқа омилларни ҳисобга олиш орқали ўлчайди.

Туризм ҳисоботлари (Tourism Satellite Accounts) туризмнинг иқтисодий таъсирини кўрсатишга қўшаётган ҳиссасини аниқлаш учун ишлатилади. Туризм ҳисоботлари орқали мамлакатлар туризм фаолияти ва атроф-муҳитга таъсирини яхшироқ баҳолашлари мумкин.

Кўп мамлакатлар CGE моделлари ва Харажат-манфаат таҳлили (CBA) орқали атроф-муҳит масалаларини иқтисодий моделларга қўшишга ҳаракат қилмоқда. Бу моделлар, айниқса, табиий ресурсларнинг қийматини ва уларни асраб-авайлаш бўйича чораларни аниқлашга ёрдам беради.

Барқарор ривожланиш ва атроф-муҳит муҳофазаси масалаларига кўплаб халқаро ташкилотлар катта эътибор қаратишмоқда. Жаҳон миқёсидаги энг муҳим ташкилотлар орасида Бирлашган Миллатлар Ташкилоти (БМТ)нинг қўл остидаги тузилмалар алоҳида ўрин тутаяди. Масалан, БМТнинг Ривожланиш дастури (UNDP) ва Атроф-муҳит дастури (UNEP) атроф-муҳитни асраш ва барқарор ривожланишни қўллаб-қувватлайди. Шунингдек, Глобал Экологик Жамғарма (GEF) ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлиб, у Жаҳон Банки, UNDP ва UNEP билан ҳамкорликда фаолият юритади.

Халқаро Барқарор Ривожланиш Институти (IISD) ҳам барқарор ривожланишни тарғиб қилади. Ўрмонларни муҳофаза қилиш бўйича Ўрмончилик Кузатув Кенгаши (FSC), Жаҳон ёввойи табиат фонди (WWF) ва Халқаро табиатни муҳофаза қилиш иттифоқи (IUCN) каби ташкилотлар ўрмонлар ва ёввойи табиатни асраш билан шуғулланади.

Иқтисодий ривожланишни барқарорлик шароитида бошқариш учун аниқ сиёсатлар талаб этилади. Туризм соҳаси ҳам бунда муҳим ўрин тутаяди, чунки у атроф-муҳитга катта таъсир кўрсатиши мумкин. Туризмнинг барқарорлик тамойилларига мос келиши ва атроф-муҳитни асраб-авайлаш борасида қандай роль ўйнаши жуда муҳим масаладир.

Илмий тадқиқотларда туризмнинг ижобий ва салбий томонлари маҳаллий ёки микро даражада ўрганилади. Бунда туризмнинг иқтисодий ривожланишга таъсири ва унинг барқарорлик билан боғлиқ жиҳатлари муҳокама қилинади.

Туризмнинг ижобий томонлари қаторидан чет эл валюталарини жалб қилиш, янги иш ўринлари яратиш, даромад манбалари ва маҳаллий иқтисодий қўллаб-қувватлаш каби омиллар ўрин олади. Аммо туризмнинг ўсиши атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Шу боис, туризмда иқтисодий манфаатлар ва атроф-муҳит муҳофазаси ўртасидаги мувозанатни топиш зарур.

Барқарор туризм ва барқарор туризм ривожланиши тушунчалари бугунги кунда кўп қўлланилмоқда. Кучли позицияда туризм нафақат иқтисодий самарадорлик, балки атроф-муҳит, ижтимоий ва маданий омилларни ҳам ҳисобга олиши керак.

Туризм соҳасидаги барқарорлик, асосан, маҳаллий даражадаги ташаббуслар орқали амалга оширилади. Масалан, туризм бизнеслари энергия ва ресурсларни тежаш, чиқиндиларни камайтириш каби чораларни жорий этиш орқали атроф-муҳитни муҳофаза қилишга ҳаракат қилишади. Кейинги бобларда туризм соҳасида амалга оширилатган бундай маҳаллий ҳаракатлар мисоллар орқали кўрсатилади.

Илмий доираларда туризмнинг ривожланиши ва унинг барқарорликка таъсирига жиддий эътибор қаратилиб, туризмнинг атроф-муҳит билан боғлиқ муаммоларини таҳлил қилишга ҳаракат қилинмоқда. Бунда иқтисодий ривожланиш ва туризм ўртасидаги боғлиқлик асосий мавзулардан бири ҳисобланади.

Сўнгги ўн йилликларда туризмнинг барқарорлигига эътибор ошган бўлса-да, анъанавий иқтисодий моделлар барча атроф-муҳит муаммоларини ҳал қилишда етарли эмас. Шунинг учун янги ёндашувлар ишлаб чиқилмоқда. Бугунги кунда туризмнинг узоқ муддатли ривожланишини таъминлаш учун микро ва макроиқтисодий моделлардан фойдаланилади. Бу моделлар сиёсатчилар учун қўлланма бўлиб, улар туризм соҳасини барқарор ривожлантиришга ёрдам беради.

Туризмдаги барқарорликни таъминлаш учун турли фанлардаги ёндашувлардан фойдаланилмоқда. Масалан, география фанининг туризмни тушунишга қўшган ҳиссаси катта. Чунки бу фан туризмни вақт ва макон нуқтаи назаридан таҳлил қилади. Бундай таҳлиллар туризмнинг ижтимоий, иқтисодий ва экологик омилларини тўғри баҳолашга ёрдам беради.

Хулоса. Ушбу мақолада биосферанинг муҳим аҳамияти тан олинган ҳолда, иқтисодий таҳлил доирасида асосий глобал атроф-муҳит муаммолари ўрганилди. Глобаллашув ва халқаро савдо тенденциялари орқали табиий ресурслардан фойдаланиш ва уларни сақлаш масалалари кўриб чиқилди. Туризмнинг глобал атроф-муҳитга қандай таъсир кўрсатиши ёки қандай таъсирланиши масалалари таҳлил қилинди. Барқарорлик концепцияси ушбу глобал муаммоларни ечишда асосий ўрин тутиши ва уни амалга ошириш имкониятлари туризм нуқтаи назаридан ўрганилди.

Сўнгги йиллар давомида глобал атроф-муҳит муаммоларини ҳал қилишга қаратилган сиёсий ҳаракатлар сезиларли натижалар бермагани ачинарли. Туризмнинг тез ривожланиши ва унинг атроф-муҳитга таъсири бу жараёндаги сустиликни янада кучайтирмоқда. Туризмнинг мураккаблигига қарамай, олимлар ҳали ҳам туризм тушунчаси ва унинг назарий асослари бўйича бир тўхтамга кела олмадилар. Бу эса атроф-муҳит билан боғлиқ муаммоларни чуқур таҳлил қилиш учун зарур методологияларни ривожлантиришга тўсқинлик қилмоқда.

Глобал атроф-муҳит муаммоларини ҳал қилиш истиқболлари ҳозирда кўпчилиқда тушкунлик уйғотмоқда. Бу жараёнда асосий тўсиқлардан бири — туризмни бир фан доирасида ўрганишга бўлган мойилликдир. Муаммоларни чуқурроқ тушуниш ва уларга самарали ечим топиш учун фанлараро, кўп фанли ва транс-дисциплинар тадқиқотларни амалга ошириш зарур бўлиб қолмоқда. Бироқ, бундай ёндашувлар жорий этилиши жуда секин кечмоқда.

Шунинг учун, туризм соҳасидаги тадқиқотлар экологик ва ижтимоий омилларни ҳам ҳисобга олган ҳолда, барқарор ривожланишга эришишга қаратилган бўлиши керак. Бунда туризм ва атроф-муҳит ўртасидаги мувозанатни таъминлаш учун фанлараро ҳамкорликка кўпроқ эътибор қаратиш талаб этилади.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Coase, R. H. (1960). "The Problem of Social Cost." *Journal of Law and Economics*.
2. Samuelson, P. A. (1954). "The Pure Theory of Public Expenditure." *Review of Economics and Statistics*.

3. Lea, J., & Holden, A. (2001). "Tourism and Development: Globalization and Sustainable Development."
4. Fennell, D. A. (2002). "Ethics in Tourism: Issues and Challenges."
5. UNESCO (2015). "Cultural Heritage Preservation in Uzbekistan."
6. Government of Uzbekistan (2019). "Tourism Development Strategy: Challenges and Solutions."
7. Сафаров Б.Ш. Миллий туризм бозорини инновацион ривожлантиришнинг методологик асослари. Монография. – Т.: Фан ва технология, 2016. –184
8. Тухлиев И.С., Ҳайитбоев Р., Сафаров Б.Ш., Турсунова Г.Р. Туризм асослари. Дарслик. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги. –Т.: Фан ва технология, 2014. 151-б.
9. Амонбойев М., Абидова Д., Жुरаева Н. Туризм иқтисодийоти ва менежменти. О'қув қо'лланма. –Т.: Иқтисодийот, 2019. –226 бет.
10. Wahab, S. and Cooper, C. (2001) Tourism in the Age of Globalisation, London: Routledge.
11. Cater, C. and Cater, E. (2007) Marine Ecotourism: Between the Devil and the Deep Blue Sea, Wallingford: CABI
12. World Commission on Environmental Development (WCED) (1987). Our Common Future Oxford: Oxford University Press.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.
Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:
100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com
Bog‘lanish uchun telefonlar:
(99) 602-09-84 (telegram).